

ماده بیست و سوم اعلامیه حقوق بشر - هر کس حق دارد کار کند ،
کار خود را آزادانه انتخاب نماید شرایط منصفانه و رضایت بخشی
برای کار؛ خواستار باشد و در مقابل بیکاری مورد حمایت قرار
گیرد .
همه حق دارند که بدون هیچ تبعیضی در مقابل کار مساوی،
اجرت مساوی دریافت دارند .

کار از نظر اسلام

بشریت در دو قطب افراط و تفریط !

حفظ موازنه در اسلام

ترغیب و اهتمام بکار در اسلام

پیشوایان دین عملاً بمردم درس کارگری آموختند

این معنی در جای خود ثابت و روشن است که انسان دارای دو جنبه است مادی و معنوی که
جنبه مادی او با برگ خاتمه خواهد یافت ولی جنبه معنویش همواره باقی بوده و بعد از برگ
قدم بدائرة زندگی نوینی خواهد گذارد .

آدمی همچنانکه برای رشد و تکامل و بشر رساندن استعداد های مربوط بنا حیه جان
و روحش ، نیازمند بیک سلسله اعمال ؛ تفکرات ، اخلاقیات و اعتقادات خاصی است برای
پرورش و رشد جنبه مادی و جسمانی نیز محتاج بکار و کوشش های مخصوصی است .
گرچه تا جائیکه تاریخ و مشاهدات روز مره نشان میدهد ، همواره بشریت ، نسبت باین دو
جنبه راه های افراط و تفریط را پیموده و قضاوت های بی مطالعه و یکجانبه ای درباره آنها
نموده است . ! !

گروهی بنام درویش و ریاضت کش . بطور کلی ؛ جنبه های مادی و جسمانی را مهمل

و نادیده گرفته؛ با خوردن علف بیابان و روزی و یا چند روز یک خرما و بادام صرف نمودن و پوشیدن لباسهای مندرس و پشمینه، و خانه بدوشی اکتفا کرده و با اصطلاح خود را از هر چه رنگ تعلق پذیرد آزاد ساخته اند (۱)؛

در مقابل، عده ای هم بطور کلی؛ معنویات و جنبه های نفسانی را پشت سر گذاشته، چهار نعل بطرف مادیات و امور ناپایدار دنیا تاخته و تمام چیزهایی که مربوط بمعنویات بوده و هست بیاد استهزا و مسخره گرفته اند!

و در عصر ما نیز کشتی طوفان زده زندگی فرزندان آدم، در این دو قطب مخالف، در حال شرق شدن است؛ طائفه ای بقول خودشان سرگرم ریاضت و تقویت روح و تهذیب نفس بوده بکارهای لازم زندگی با نظر تحقیر مینگرند، و جمعیت زیادی هم آنچنان سرگرم مادیات گشته اند که بطور کلی معنویات و جنبه های روحی را قربانی هوسبازیها کرده از ساداتهای درخشان انسانی محروم مانده اند؛

حفظ موازنه در اسلام

تمام انبیاء و پیمبران الهی مخصوصاً پیغمبر اسلام؛ در برنامه و دستور العملها، تکیه برای خوب زیستن جامعه بشریت آورده اند، در همه موارد آن؛ اصل موازنه و تعادل بین این دو جنبه را نادیده نکرده؛ این دو اصل را بموازات هم، در برنامه های زندگی افراد بشر دخالت داده اند.

دین اسلام که آخرین ادیان صحیح آسمانی است عقیده دارد، برای آنکه انسان بتواند خوب زندگی کند و کشتی حیاتش گرفتار طوفان افراط و تفریط نگردد؛ و از عمر و زندگی بطور کاملتر و شایسته تری بهره مند گردد، تاگزیر بایستی دنیا را بموازات آخرت تأمین نماید، آنچنان بدنیایش اهمیت دهد؛ گو اینکه همیشه در این جهان زیست خواهد کرد و آنچنان بجنبه معنوی و اخروی اهتمام ورزد و نسبت بآنها کوشا باشد مثل اینکه فردا خواهد مرد «کن للدنیا کما کنک تعیش ابدآ و کن للآخرة کما کنک تموت غدا» (۲) اسلام در عین آنکه مظاهر زندگی این دنیا را بی ثبات و نسبت به ارزشهای معنوی ناچیز و متاع آخرت را پایدار میدانند (۳) در عین حال باین منطق تکیه میکند: «و ابتغ فیما آتاک الله الدار الآخرة و لاتنس نصیبک من الدنیا و احسن کما احسن الله الیک

(۱) برای اینکه معلوم شود که در میان عرفا و درویش از این قبیل افراد بسیار است بکتاب تذکرة الاولیاء عطار مراجعه فرمائید

(۲) وافی جزء دهم ص ۹ (۳) و ما هذه الحیاة الدنیا الا لهو و لعب و ان الدار الآخرة

لهی الحیاة لو کنا نعلمون (عنیکوت آیه ۶۴).

ولا تبغ الفساد في الارض ان الله لا يحب المفسدين .

یعنی: بوسیله آنچه که خدایت داده سرای آخرت را بجوی و نصیبت را از زندگی اینجهان فراموش مکن و چنانکه خدا با تو نیکی کرده نیکی کن و گرد فساد در زمین مگرد زیرا خدا مردم مفسد و بدکار را دوست نمیدارد (سوره قصص آیه ۷۷) .

«قل من حرم زينة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الرزق يعني: بگو چه کسی زینتها و لذائذ زندگی را که خداوند برای بندگانش آفریده؛ حرام کرده است؟ یعنی بهره مند شدن از نعمتهای مادی بطور مشروع بی اشکال است (سوره اعراف آیه ۳۰) اسلام عقیده دارد که برقراری يك زندگی بتمام معنی صحیح و سعادت بخش جز در سایه عبادتها و ریاضتهای مشروع که انسان را با آفریدگار بزرگ این جهان مربوط میسازد و متنعم شدن و بهره مندی کامل از مزایای زندگی مادی، امکان پذیر نیست از اینجهت عبادتهائی از قبیل: نماز، روزه، حج و همچنین دستورهای اخلاقی زیادی که علاقه و دل بستگی مظاهر مادی را از دل انسان بیرون میکند؛ وضع و تشریع کرده و در مقابل؛ پوشیدن لباس خوب (۱) داشتن زندگی آبرومند؛ زن نیکو، اولاد

(۱) محمدابن نصر عن الرضا (ع) : قال قالی : ماتقول فی اللباس الحسن؟ فقلت بلغنی ان الحسن (ع) کان یلبس وان جعفر بن محمد کان یاخذ الثوب الجدید فیأمر به فیغس فی الماء فقال لی البس و تجمل فان علی ابن الحسین (ع) کان یلبس الجبة الخبز بخمسائة درهم والمطرف الخبز بخمسين دینارا فیشتوفیه فاذا اخرج الشتاء باعه فتصدق بثلثه وتلا هذه الاية : وقل من حرم زينة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الرزق، یعنی : محمدابن نصر میگوید : حضرت رضا (ع) بمن فرمود در باره پوشیدن لباس زیبا و خوب چه نظر داری؟ عرض کردم بما اینجور رسیده که حضرت امام حسن (ع) لباس زیبا و خوب میپوشیده و حضرت صادق (ع) نیز لباس تازه میگرفته آنرا در آب می شسته سپس میپوشیده است آنگاه حضرت بمن فرمود: ولباس زیبا و قشنگ بپوش زیرا علی بن الحسین (ع) جبه خزی که پانصد درهم قیمت داشت و همچنین عبائیکه پنجاه دینار ارزش داشت میخرید و می پوشید و قتی که فصل زمستان میگذشت آنرا می فروخت و پولش را صدقه میداد، آنگاه حضرت این آیه را خواند و بگو چه کسی زینتهای خدا و روزیهای پاکیزه اش را حرام کرده است! ..؟ قال ابو عبد الله (ع) ثلث اشياء لا يحاسب الله عليها المؤمن: طعام یا کله و ثوب یلبسه و زوجة صالحة تعاونه و یحصن بها فرجه یعنی سه چیز است که خداوند بنده مؤمنش را برای آن سه چیز مورد حساب قرار نمیدهد (یعنی حق مؤمن است که از آنها بطور مشروع استفاده کند) و آنها عبارتند از: ۱ - غذاییکه میخورد؛ و لباسیکه میپوشد و وزن شایسته ای که او رایاری میکند و بوسیله او خود را از گناه باز میدارد. ✽

خوب (۱) و خوردن غذای خوب را ستوده و مردم را از رهبانیت بر حذر داشته و ترغیب بفرام کردن زندگی آبرومند نموده است .

ترغیب و اهتمام بکار و کوشش در اسلام

همانطوریکه گفته شد ، اسلام در ضمن قوانین و دستورالعملهایی که برای تأمین و برقراری تعادل همه جانبه در زندگی مردم آورده برای مسأله کار و کوشش نیز اهمیت فراوانی قائل شده است ؛ اسلام هیچگاه مانند بعضی از مذاهب تعریف شده مردم را وادار به تن پروری و بیکاری و خانه بدوشی نکرده ؛ بلکه معتقد است که بایستی هر فردی در این چندروزه زندگی ؛ کمر همت بسته شروع بکار و فعالیت نماید و گر نه تا کسی در این مزرعه عمر ؛ رنج کوشش و فعالیت را بر خود هموار نسازد محصول سعادت و نیکبختی را نه در این جهان و نه در جهان آخرت درو نخواهد نمود : **« اياك و التمسك والضحرفانهم ايمانك من حظك من الدنيا والاخرة یعنی : از تنبلی و اماندگی و عدم نشاط نسبت بکار بر حذر باش زیرا این دو چیز مایه محرومیت از سعادت و نیکبختی دنیا و آخرت است »** (۲)

اسلام : فاصله موهومی را که بعضیها بین جنبه مادی و معنوی ؛ زهد و رفاه در زندگی ؛ جمع - آوری اموال و قرب بمقام ربوبی و بالاخره بین دنیا و آخرت ، معتقد بودند ، برداشته دنیا و آخرت را مانند جسم و جان با هم پیوند داده ، مردم را برای جمع بین دین و دنیا ترغیب کرده است ، امام صادق (ع) فرمود : « کسیکه علاقه بجمع آوری مال حلال نداشته باشد که بدانوسیله آبروی خویش را حفظ کند ، بدکار یوایش را پردازد ، صله رحم نماید

عن الصادق (ع) قال : ان الله جميل يحب الجمال والتجمل و يبيغس البؤس والتبأس فان الله اذا نعم على عبده بنعمة احب ان يرى عليه اثرها قال قيل كيف ذالك؟ قال ينظف ثوبه و يطيب ريحنه و يجصص دارة و يكنس اقبنته .

امام صادق (ع) فرمود : « خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد و گرفتگی را بدو دشمن دارد ؛ زینا وقتیکه خداوند بر بنده خود نعمتی داد ؛ دوست دارد که اثرات آن نعمت را در او ببیند ؛ پرسیدند ؛ اثر نعمت چیست ؟ فرمود : « بنده لباسش را نظیف کند ؛ عطر استعمال کند ؛ خانه اش را کچ کاری نماید و جلومنزلیش را تمیز نماید » (روایات فوق از ص ۳۰۷ ج ۱ وسائل ازابواب احکام ملباس نقل شده است)

(۱) پیغمبر اسلام فرمود : « ان من سعادة المرأة المسلمة الزوجة الصالحة والمسكن الواسع والمركب الهنيء والولد الصالح یعنی از سعادت مردم مسلمان است که زن شایسته ؛ خانه وسیع مرکب مطابق میل ؛ و فرزند صالح داشته باشد (نوادر الحکمة للراوندی) ۲ ، کافی ج ۵ ص ۸۵

چنین کسی از خیر و خوبی محروم است « (۱)

ابن ابی یعفر میگوید: مردی با امام صادق (ع) گفت: «سوگند بخدا ما طالب دنیا هستیم و میل داریم که هر چه بیشتر از آن دارا باشیم» امام فرمود: «منظور شما از تحصیل دنیا چیست؟ عرضه داشت تا بداند وسیله خود و اهل و عیال را از دیگران بی نیاز سازم، از خویشاوندان دلجوئی کنم؛ در راه خدا صدقه بدهم و حج و عمره بجا آورم؛ امام فرمود: «اینکه طلب دنیا نیست بلکه طلب آخرت است» (۲)

باز از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که فرموده است: «دنيا برای آخرت بهترین یار و یاور است» (۳) اسلام؛ برای آنکه با جمع بین دین و دنیا امت وسطی بوجود آورد؛ پیروان خود را بیش از آنچه که تصور میکرد، بکار و کوشش ترغیب و با اهمیت آن واقف ساخته است از این جهت کسانی را که در این دنیا از کار و کوشش خودداری میکنند؛ تن پروری و تنبلی را شمار خویش میسازند، زیاد میخوانند و غالب بیکار میگردند چنین مردمی را مینغوزد پروردگار معرفی کرده است «قال الصادق (ع) ان الله عز وجل یبغض کثرة النوم و کثرة الفراغ یعنی خداوند؛ خواب زیاد و بیکاری زیاد را دشمن دارد» (۴) اسلام عقیده دارد همچنانکه تمام ذرات این عالم طبق وظیفه ای که بعهده دارند در حال جنب و جوش و حرکتند؛ سکون و خمود در آنها راه ندارد؛ بلکه ابرو بادومه و خورشید و فلک در کارند تا توانایی بکف آری و بفطرت نخوری همچنین شرط انصاف نیست که آدمی با آنکه گل سرسبد عالم هستی است در بدست آوردن نان که مرحله نخستین جنبش و حرکت است کوتاهی کرده، دست تکدی بطرف غیر دراز نموده، خود را سربار جامعه سازد، روی همین جهت است که پیغمبر فرمود: «ملعون من القی کله علی الناس» یعنی از رحمت خدا بدور است کسی که خود را سربار جامعه سازد» (۵)

پیشوایان دین اسلام؛ در راه ترغیب مردم، بکار و کوشش و نکوهش از تنبلی؛ بیکاری؛ و نظائر اینها، داد سخن راداده و با بهترین وجهی درس کارگری را ب مردم تعلیم داده اند.

امام صادق (ع) فرمود: «آیا شایسته است که شما از مودعه هم کمتر و ناتوان تر باشید؟ و حال آنکه این حیوان حقیر؛ در کمال جدیت آرزو غه خود را بطرف لانه خویش میکشاند و روزی خود را از فعالیت بدست میآورد» (۶)

امام باقر فرمود: «کسی که در این دنیا برای آنکه از مردم، بی نیاز باشد و رفاه و آسایش

(۱) فروع کافی ج ۵ ص ۷۲ (۲) فروع کافی ج ۵ ص ۷۲ (۳-۴-۵) فروع کافی

ج ۵ ص ۷۲-۸۴-۵۰

(۶) کافی کتاب المعیشه ص ۷۹

خانواده اش فراهم سازد و نسبت به مسایه اش ؛ لطف و احسان نماید و در طلب روزی و آرزو غه روان گردد ؛ روز قیامت ؛ در حالی خدا را ملاقات خواهد کرد که چهره اش مانند ماه شب چهارده درخشنده است « (۱) »

امام ششم فرمود : « کسیکه برای اداره امور خانواده اش زحمت میکشد ، کار میکند و رنج میبرد ؛ مانند سربازی که در راه خدا جهاد میکند ؛ پاداش داده میشود « (۲) »
 امام پنجم فرمود : « من دشمن دارم کسی را که در کارهای مربوط به دنیا پیش سستی و کسالت بورزد و هر فردی که در انجام کارهای مربوط به دنیا پیش تنبلی باشد ، بی شک در انجام کارهای مربوط با آخرتش تنبلی تر و کسل تر خواهد بود « (۳) »

پیشوایان دین عملاً به مردم درس کارگری آموختند

بطوریکه ملاحظه شد ، پیشوایان دین با نیکو ترین بیان ، اهمیت کار و کوشش و مفاسد بیکاری و تن پوری را توضیح داده و روشن ساخته اند علاوه بر این بگفتار تنها اکتفا نکرده درین کار کردن را عملاً نیز به مردم تعلیم داده اند .

ما وقتیکه بسیره پیغمبران و روش زندگی پیشوایان دین ، دقیق میشویم با آنکه سرتاسر حیات آنها آمیخته با مبارزه و شکنجه بود ، در عین حال مسأله کار و داشتن حرفه های مخصوص ؛ در زندگی آنها جلب توجه میکند .

از آنجا که نشان دادن یکایک کارها و حرفه های آنان خود محتاج بتالیف کتاب جداگانه ایست از این جهت از ذکر آنها خودداری میشود و باز کر نمونه هایی چند از سیره اهل بیت پیغمبر باین بحث نیز خاتمه میدهم :

راوی میگوید : امام هفتم را در حالیکه غرق در عرق بود در زمینش مشغول بکار بود ؛

دیدم و با او گفتم : شما چرا کار میکنید ؟ مگر کارکنان شما چه میکنند و کجا بند ؟ امام پاسخ داد : « ای علی بن حمزه کسانیکه از من و از پدرم بهتر بودند شخصاً کارها را بعهده می گرفتند و کار میکردند پرسیدم آنها کی هستند فرمود : « پیغمبر اسلام ، امیر المؤمنین و تمام پدران و اجداد ما همگی کار میکردند و کار کردن از روشهای پسنیدیده انبیا و پیغمبران و اوصیای مردان شایسته است « (۴) »

امام صادق (ع) ؛ ابی قره فرمود : « امیر المؤمنین بیل میزد و زمین آباد میکرد و پیغمبر هسته های خرم را کشت میکرد . . . و امیر المؤمنین هزار بنده از دسترنج خود آزاد ساخت « (۵) »

(۱-۲-۳) کافی کتاب المعیشته - ۷۸-۸۷-۸۵

(۴-۵) فروع کافی ج ۵ ص ۷۵-۷۴

شخصی با امیر المؤمنین (ع) ملاقات کرد؛ در حالیکه آنحضرت روی یکبار هسته خرما نشسته بود آنمرد پرسید یا علی اینها یکدیگر رویش نشسته‌ای چیست؟ حضرت فرمود: صد هزار درخت خرما می بارور اگر خدا بخواهد سپس همه آنها را کشت و یکدانه از آنها را هم باقی نگذاشته (۱) البته در زندگانی پیشوایان دین نظامی اینگونه شواهد تاریخی زیاد دیده میشود و ما تنها بچند نمونه فوق اکتفا کرده و تفصیل آنرا بکتاب مربوطه واگذار مینماییم و گرنه بقول معروف مثنوی هفتاد من کاغذ شود

با در نظر داشتن مطالب گذشته؛ همچنانکه اعلامیه حقوق بشر مقرر داشته‌نه تنها هر کس حق کار کردن را دارد بلکه از نظر اسلام؛ بایستی هر فردی کار کند و از دست رنج خویش؛ زندگی خود را تامین و عائله اش را اداره کند و خود را سربار جامعه نسازد زیرا صرف نظر از اینکه بیکاری چرخ اقتصاد مملکت را فلج میکند و موجب شیوع فساد و بدبختیهای اجتماعی میگردد و پایه‌های اخلاق و فضیلت را متزلزل میسازد، مردم را از حریم سعادت دنیا و آخرت محروم و با انواع بلاها گرفتار مینماید؛ روی اینجهت است که پیغمبر اسلام (ص) فرمود: «عبادت هفتاد جزء دارد که بهتر از همه آنها جستجوی مال حلال است» (۲)

تا اینجا نظر اسلام را نسبت بکار و کوشش بدست آورده اینک لازم است که وظایف کارفرما و کارگر و همچنین حمایت بیکاران را از نظر اسلام بررسی نماییم؛ امید است که مقاله آینده ایندو موضوع را کاملاً تجزیه و تحلیل نماید

(۱-۲) فروع کافی ج ۵ ص ۷۵-۷۸

توجه بفرمائید!

در شماره ششم و هفتم تحت عنوان تشکر و یادآوری از عموم آقایان نمایندگان و مشترکین تقاضا نمودیم که وجه اشتراک را جمع آوری و ارسال فرمایند جمعی از آقایان باین یادآوری توجه فرموده و موجبات تشکر و قدردانی ما را فراهم فرموده اند اینک از سایر آقایانی که تا بحال توجهی نفرموده اند تقاضا میکنیم هرچه زودتر اقدام بوصول و ایصال وجوه اشتراک بفرمایند.

ضمناً برای حفظ نظم محاسبات مجلات زیادی را تا آخر ماه رجب ۱۳۸۲ دفتر مکتب اسلام میتواند از آقایان نمایندگان بپذیرد و بعد از آن از قبول آن معذور خواهد بود.